

DE GEEST VAN HET BIJENVOLK. Een band met de Bij.

Honingbijen maken nu al bijna 50 jaar deel uit van mijn wereld. Ik groeide op op een kleine boerderij en ik studeerde landbouwwetenschappen aan de universiteit. In het begin bekeek ik bijen en het bijenhouden zoals een traditionele boer en wetenschapper. De laatste jaren is mijn kijk veranderd. Ik beleef mijn relatie met de bijen nu vanuit een mengeling van Goetheaanse observatie en sjamanistische meditatietechnieken. Ik wil graag een paar inzichten, die rechtstreeks uit die benadering voortvloeien, met jullie delen.

Wat begon als een passieve observatie van de bijen evolueerde door de jaren heen tot een actieve communicatie in twee richtingen.

De bijen fluisteren me in wat ze op materieel vlak nodig hebben en de Geest van de Bij voert me naar diepere niveaus. Er is met andere woorden sprake van ontvangen – bewustzijn komt van de Bij naar mij – en geven – ik geef de bijen de gepaste zorg. Tegelijk geven en ontvangen doen de bijen ook bij de bestuiving: ze geven leven, via bestuiving, en ze krijgen leven, via de voedende nectar.

Het wordt snel duidelijk dat dat geven en ontvangen onvoorwaardelijk gebeurt – dus niet: ik geef iets als ik van jou iets krijg. Het volgt helemaal uit de diepste natuur van de Bij om dit soort dingen te doen. Zoals op zoveel andere vlakken spreidt de Bij hierin een Zen-houding tentoon: de uitwisseling komt er niet door machtsvertoon of onderhandelen. Het gebeurt allemaal spontaan en onzelfzuchtig.

Het is makkelijk je uitwisselingen met een ander voor te stellen als die ander belichaamd is in één enkel geheel, in één corpus zoals jij en ik. Maar een bijenvolk zit helemaal anders in mekaar: zijn grenzen zijn veel waziger. Dit kan het een beetje moeilijker maken om “de Bij” te zien, maar een Goetheaanse aanpak kan helpen.

We nemen de grenzeloze vorm van het volk waar in het fenomeen dat we kennen als zwermen, waarbij de bijen een soort plasma vormen in de lucht. Daarmee te vergelijken: wanneer we in een kast kijken zijn er, naast de wasraten, andere elementen van het volk die we niet kunnen zien. Zo kunnen we soms de sfeer van het moment opsnuiven in een kast. Maar er heerst nog een andere sfeer in een bijenvolk – hun gevoeligheid, hun karakter – die we kunnen aanvoelen maar niet kunnen zien. Het karakter van een volk kan veranderen van bezoek tot bezoek en van kast tot kast.

Bij onze observaties begint het stilaan te dagen: een bijenvolk is samengesteld uit vele verschillende onderdelen die fysiek te onderscheiden zijn maar functioneel verenigd. We zien dat het geheel ontstaat uit al die delen. Terwijl sommige delen zijn vastgelegd in ruimte en tijd – wasraat bijvoorbeeld – zijn andere delen dat niet, noch in ruimte, noch in tijd. Individuele bijen bewegen zich in de ruimte en leven slechts een korte tijd. Toch zijn ook zij evenzeer als de raten een deel van het geheel en vormen zo de veranderlijke coherentie van het bijenvolk. Die ‘verandering in eenheid’ gaat ook gepaard met flexibiliteit: het bijenvolk is uiterst flexibel in zijn gedragsreacties.

Wanneer we een beetje uitzoomen, zien we hoe het volk intiem verbonden is met zijn omgeving: de bloemen en bomen. Maar die omgeving is niet beperkt tot bloemen en bomen. Zonder de zon zou er bijvoorbeeld geen nectar zijn en ook geen bijen. En zo beseffen we dat de zon een intiem deel is van het gehele plaatje. Maar wat nog meer? Hoe zit het met de rest van de aarde en de kosmos? Waar stoppen de verbindingen?

Meer en meer realiseren we ons dat een bijenvolk deel uitmaakt van een groter geheel, een continuüm dat alles omsluit. Daarbij beseffen we dat wij evenzeer deel uitmaken van dat Alles, dat we ondeelbaar deel uitmaken van de natuur en de kosmos.

We hebben dus te maken met onbaatzuchtigheid, het vorm krijgen, het vloeiend zijn, flexibiliteit, eenheid van het bijenvolk en de overkoepelende eenheid met de wereld en de kosmos.

Wanneer we die fenomenen waarnemen en het bewustzijn dat eruit voortvloeit in ons volledig wezen opnemen, worden we er ons van bewust dat er achter de fysieke wereld waarin de bijen handelen een diepere realiteit schuilt.

Om het eenvoudig te houden noem ik die diepere realiteit de innerlijke wereld, die men kan beschouwen als de omgeving waar en van waaruit de fysieke wereld ontstaat.

De moderne mens heeft bijna alle voeling met de innerlijke wereld verloren en dat in tegenstelling tot de bijen die die verbinding wel vasthouden. Op een bepaalde manier zijn de bijen minder volledig geïncarneerd dan wij.

Verbeeld je bijvoorbeeld het gemak waarmee een volk zijn lichaam tijdens het zwermen ontmantelt en terug samenstelt. Kan jij je voorstellen dat je plotseling uit je lichaam treedt, dat je je skelet en huid loslaat en als plasma vertrekt naar een nieuwe plaats waar je vervolgens een nieuw lichaam gaat vormen? Natuurlijk kan jij je dat niet voorstellen! En toch is het net dat wat de bijen op hun dooie gemak voor mekaar krijgen.

Nu we beseffen dat er misschien zo iets bestaat als de innerlijke wereld – dat er misschien “nog iets anders” aan de gang is – is het de vraag of we het bestaan van die innerlijke wereld kunnen verifiëren door die wereld binnen te gaan. Dat kunnen we wel degelijk maar neem van mij aan dat het veel oefening vergt. Ik voeg er ook graag aan toe dat onze ervaring van de innerlijke wereld individueel is en reflecteert waar we ons op ons respectievelijk pad bevinden.

Wanneer we de innerlijke wereld via aangepaste meditatie binnengaan is het opmerkelijk dat we een glimp van de wereld kunnen opvangen zoals de bijen hem zien. Wanneer we bijvoorbeeld naar een honingraat kijken, zijn we verwonderd over haar delicate zeshoekige structuur. We verklaren die structuur door de fysische eigenschappen van was en de behoefte om een maximale celgrootte te verkrijgen met een minimum aan materiaal en zonder verloren ruimte. Dat is natuurlijk allemaal waar, maar geven de bijen daar om? Doen zij mathematische berekeningen en bestuderen zij de wetten van de fysica? Natuurlijk niet! Sta me toe een stap terug te zetten en te kijken of er een vast patroon is dat de bijen leidt.

Als we rondkijken ontdekken we dat in de natuur de zeshoek alomtegenwoordig is. De zeshoekige structuur in bijvoorbeeld kwartskristallen, sneeuwvlokken en zelfs in de klei in de bodem, tonen een onderliggende moleculaire structuur die op zich ook zeshoekig is. Die zeshoeken ordenen zich in lagen waardoor er laag boven laag zeshoeken ontstaan. In de bijenwereld hebben suikers en water, die we aantreffen in nectar, een onderliggende zeshoekige structuur.

Alle voorbeeldstoffen hebben gemeenschappelijk dat ze erg goed zijn in het omstrengelen en het vasthouden van andere stoffen. Een stof die op die manier wordt vastgehouden is licht. Denk er maar eens aan hoe kwarts en gelijkaardige mineralen dansen in en spelen met het licht.

Denk nu als een alchemist terwijl je verder dit pad afdaald: de zon produceert licht dat de planten opnemen om nectar te produceren die zich dan, op zijn beurt, met licht omstrengelt. Bijen gebruiken nectar om was te zweten. Verwondert het je dan dat was ook een zeshoekige, gelaagde structuur heeft die het licht omstrengelt? Er is dus omstrengeld licht op het volledige zijns-pad, vertrekkend van de zon tot in de honingraten.

Wat neemt een bij waar op het niveau van de innerlijke wereld, het niveau waarop deze stoffen echt vorm aannemen? Ze neemt gelaagde zeshoeken waar! Dus in het zweten van was en het bouwen van raten creëren de bijen in de fysieke wereld wat ze waarnemen in de innerlijke wereld: gelaagde zeshoeken. Voor een wezen dat zo intiem verbonden is met de innerlijke wereld als de bij kan het ook moeilijk anders.

Eigenlijk is het heel eenvoudig: geen wiskunde, geen fysica, gewoon bouwen wat je waarneemt. Tenminste wat je waarneemt met je innerlijk oog. Dat laatste is voor ons mensen een zware opgave!

Ik zou er nog kunnen aan toevoegen dat wanneer we een kaars gemaakt van bijenwas opbranden, het licht dat in de was werd gevlochten de vrijheid krijgt. Hiermee is de alchemistencirkel rond. Alhoewel... het gaat hier eigenlijk niet om een cirkel maar eerder om een lemniscaat. Een lemniscaat die nooit helemaal volmaakt is omdat het einde telkens heel subtiel verschilt van het begin. En omdat het einde weer tot een andere lemniscaat leidt, die een heel klein beetje is opgeschoven in vergelijking met de eerste, in een creatieve dans die een nieuwe realiteit spint.

De lemniscaat die we zien bij de kwispeldans is een voorbeeld van het vorm geven van zo'n dans in de fysieke wereld. Bovendien is er, als de bijen dansen, interactie tussen de uiterlijke en de innerlijke wereld. Een gelijkaardige interactie die we zien bij het zweten van was en het bouwen van raat. Dat brengt heel kleine veranderingen teweeg in de innerlijke wereld, die op hun beurt zorgen voor heel kleine veranderingen in de fysieke wereld.

Het zijn die veranderingen die de kennis, opgeslagen in de bron van de nectar, overbrengen op het volk als geheel. Het trillen van de raat en de bijen die de dans volgen waarbij ze de boodschap ontvangen is de fysieke manifestatie van subtiele, onderliggende verandering.

Subtiliteit is trouwens nog een les die wij krijgen van de Bij. Deze subtiele interactie tussen de uiterlijke en innerlijke wereld is van toepassing op alles wat de bijen doen.

Ik vertelde al dat die dansen nooit precies op het punt eindigen waar ze begonnen. Dat komt omdat er bij elke bocht iets wordt toegevoegd. In de uiterlijke wereld kan dat iets

fysiek zijn (was of raat) of een bron van informatie (kennis over de nectarbron). Op het niveau van de innerlijke wereld is wat wordt toegevoegd liefde. Bij elke dans wordt liefde verweven in het weefsel van de wereld.

Ik heb het niet over sentimentele liefde maar over de liefde die de kracht is die alles wat bestaat maakt en ondersteunt. Het is de kracht die in zijn meest delicate vorm bloemen tot leven brengt, en die op ontzagwekkende wijze de zon en de sterren aandrijft. De bijen integreren deze creatieve liefdeskracht die leven schenkt in alles wat ze doen.

Een andere naam voor deze liefde, deze energie op het innerlijke niveau, is licht. Licht en liefde zijn verschillende uitingen van dezelfde energie. Als we een kaars die gemaakt is uit bijenwas laten branden komt er niet alleen licht vrij maar ook liefde. Net daarom zorgt het branden van een kaars uit bijenwas voor een geheel andere atmosfeer dan het branden van een kaars gemaakt van parafine.

Dansen, liefde en licht zijn uitingen van de innerlijke wereld. Maar er is ook zingen: het gezang van de schepping. Jammer genoeg merk je dat er iets ontbreekt als je in een diepe meditatie kijkt naar het dansen en luistert naar het zingen. Heel weinig mensen delen deze ervaring.

Dat is problematisch. Het dansen en het zingen creëren onze fysieke realiteit. Als de mensheid niet deelneemt aan dat scheppingsproces moeten we allerminst verbaasd zijn dat deze realiteit resulteert in een oncomfortabel gevoel voor ons. Nu al zien we zoveel onevenwicht in de wereld waardoor wij, en alles waar we om geven, negatief beïnvloed worden. Een poging om dit onevenwicht alleen maar op een fysiek niveau aan te pakken zal nooit werken. De ziel van de aarde heeft meer nodig dan alleen maar dat.

Als we de aarde terug in balans willen krijgen, kunnen we onmogelijk voorbijgaan aan de innerlijke wereld. Het goede nieuws is dat de Bij helemaal klaar is om ons bij de hand te nemen en ons te tonen hoe het moet, hoe we moeten dansen, hoe we moeten zingen en hoe we via liefde en licht deel kunnen worden van de schepping. Laat ons de uitnodiging van de Bij aannemen en samen dansen. Günther Mancke verwoordt het zo:

‘Voor het helen van de bijen,
Voor het helen van de aarde,
Voor het helen van de mens.’

Gareth John, 2018

Dit is een uitgeschreven versie van een lezing gegeven door Gareth John tijdens de internationale conferentie Learning from the Bees in Doorn (Nederland) in september 2018. De tekst werd vertaald met toestemming van de auteur.